

Sanan teho ja nimen lumo

AXEL LINDQVIST *Ordets makt och namnets tjusning*. Språkliga studier. C. W. K. Gleerups Förlag (Lund). Malmö 1952. 190 s.

Göteborgin korkeakoulun entinen saksan kielen professori Axel Lindqvist on julkaissut uuden kokoelman yleistajuisia kielitieteellisiä artikkeleja. (Tämän edellinen, *Mannen, kvinnan och språket jämte andra essayer*, on ilmoitettu Virittäjässä 1946.) Tätä uutteraa, monipuolista kielentutkijaa näyttävät kiinnostavan varsinkin sanat. Niitä hän tarkastelee sekä etymologian ja merkityksen että myös tyylin ja oikeakielisyyden kannalta. Hänen viimeisen teoksensa kaksi ensimmäistä tutkielmaa *Namnets tjusning* ja *Ordets makt* ovat maallikollekin suorastaan hauskaa lukemista. Ne ovat ennen kaikkea henkeviä pakinoita, mutta esseen nimityskään, joka tällä kertaa kustantajan takakansimainoksessa esiintyy, ei ainakaan niiden kohdalla tunnu liian vaateliaalta. Kirjoittaja osoittaa laajaa runouden tuntemusta pohtiessaan kielen äänteellistä kauneutta, josta hän esittää mielenkiintoisia näkökohtia. (Toinen Göteborgin professori, romanisti Johan Wising käsiteli perusteellisesti samaa kysymystä jo puoli vuosisataa sitten tutkielmassaan *Om språkskönhet*, Göteborgs Högskolas Årsskrift 1897.) Axel Lindqvist osoittaa, että varsinkin romanttisia runoilijoita viehättävät sointuvat nimet, joissa on tärkeänä tekijänä ennen kaikkea *a*-vokaali (Jakob Grimm sanoi aikoinaan tummaa, takaista *a*:ta jaloimmaksi, alkuperäisimmäksi kaikista äänteistä). Mitä eksoottisempi tällainen nimi on, sitä suurempi sen tenho. Ruotsalaista voi nimien vuoksi syvästi liikuttaa Runebergin säepari:

*Tavastehus, jag kan ej glömma hur i monans sken du låg,
när från Hattelmalas höjder jag dig första gången såg!*

Topeliuksella on laulavia suomalaisia nimiä: »En sommardag i *Kangasala*», »*Harjulas höga ås*». Sellaiset nimet kuin *Alhambra*, *Granada*, *Malaga*, *Salamanca*, *Sakuntala* ovat sulosointuisuutensa lisäksi lumoavia mielikuvia herättäviä. Mutta nimeen liittyvät assosiaatiot saattavat myös tehdä sointukauneu-

denkin tyhjäksi, niinkuin osoittavat esim. *Anjala* ja *Amanda*. Hyvänä esimerkkinä tästä tekijä pitää *Haparanda*-nimeä. Hän sanoo, että »sitä ympäröi harmaa ja kolea atmosfääri», koska siihen liittyy kaikenlaisia assosiaatioita puoliarktisen maiseman kolkkoudesta. Näin hän itse osoittaa mitä suurimmassa määrin samaa subjektiivisuutta, jonka sanoo olevan ominaista tällaisille esteettisille arvioinneille. Sellaiselle henkilölle, joka on Haaparannan seuduilla »viettänyt yötöntä yötä», nimi puhuu aivan toista.

Asiallista objektiivisuutta edustavat teoksen etymologiset artikkelit, joiden aiheina ovat Rooman nimi, sanat *arbete* ja *flicka* sekä henkilönnimi *Filbyter*. Tekijä hyväksyy sen mielipiteen, että Rooma on alkuaan Tiberjoen nimi ja on yhdistettävä indo-eurooppalaisissa kielissä esiintyvään virtaamista merkitsevään sanaan, johon muinaisskandinaavin *strauvr* (ruotsin *ström*) -sanakin palautuu. Tämän varianttina hän pitää Norjan Glommojoen alajuoksun vanhan nimen *Raum-elfr* alkuosaa, joka esiintyy muissakin muinaisnorjalaisissa paikannimissä *Rauma*, *Raum* ja *Roms* -asussa. Saman juuren hän löytää Ruotsin järvennimessä *Römen* ja sellaisissa saksalaisissa nimissä kuin *Raumbach*, *Rombach*, *Rumbeck*. Suomen Raumakin pääsee siis näin ollen ikuisen kaupungin kaimaksi!

Axel Lindqvistin kirjan lopussa on kaksi kielenkäytön kehityksen kannalta mielenkiintoista kirjoitelmaa. Toinen käsittelee kirjain- ja tynkäsanoja (ruots. kortord, esim. ASEA, AGA, EPA, *el-* = elektricitets-, *oms* = omsättningskatt), toinen urheilusanaston leviämistä varsinaisen alansa ulkopuolelle. Niinkuin Ruotsin arkkipiispa Erling Eidem on väitöskirjassaan (Pauli bildvärld, Lund 1913) osoittanut, on jo apostoli Paavali viljellyt ilmauksia, jotka ovat kotoisin kilparadoilta (esim.: Minä olen hyvän kilvoituksen kilvoitellut, juoksun päättänyt, uskon pitänyt 2 Tim. 4: 7). Nyky-aika jatkaa hellenistisen maailman perinteitä.

E. A. S.